

DEMOKRASİLERDE TARTIŞMA KÜLTÜRÜ

AYŞE GÖKTÜRK
TUNCEROĞLU

Demokrasilerde tartışma kültürü

Ayşe Göktürk Tunceroğlu

Tartışma kelimesinin Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre üç karşılığı var:

- 1-Birbirine karşıt düşünceleri karşılıklı savunma.
- 2-Karşılıklı ağır sözler söyleyerek yapılan çekişme, atışma, ağız dalaşı, dil dalaşı, dil kavgası, ağız kavgası, münakaşa.
- 3-Bir sorun üzerine sözle veya yazılı olarak karşılıklı, bazen de sertçe savunma.

Kelimenin Eski Türkçe "tartmak" fiilinden türetildiği düşünülür. Tartmak, yani germek, çekmek, terazilemek. "Kaç kilo çekti?" diye sorarken terazide tartmak anlamını kastederiz. Hatta kelimenin "yayın ipini gerip çekerek boy ölçüşmek" anlamına dair örnekler vardır. Divân-ı Lugat'it Türk'ten bir cümle: "Ol benim birle ya tartışdı." O benimle yay germede yarıştı.

Ondördüncü yüzyılda Kul Mesud Kelile Ve Dimne'yi Farsça'dan Türkçe'ye ilk çevirendir, eserde şöyle bir cümle geçer:

"Bu dardışık bunlar arasında ulaldı, savaşa başladılar." Dardışık, yani tartışma, çekişme. Anlaşıldığına göre, tartışma ilerleyip sonu savaşa varmış.

Ondokuzuncu yüzyıla geldiğimizde Ahmed Vefik Paşa'nın Lehçe-i Osmanî'sinde "tartışmak" kelimesi şöyle açıklanır: "Bahs ve iddia üzerine bir şeyi tarttırıp zabt etmek, muânedede, keşâkeş." Hadi bakalım iki "garip" kelime daha:

Muânedede: Karşılıklı ayak direme, inatlaşmak.

Keşâkeş: Çekişme, keşmekeş.

Şimdi bu kadar lâfı niye ettim? Siyaset arenamızda bir tartışma yaşandı. Tartışma kelimesinin yukarıda karşımıza çıkan bütün anlamları devreye girdi! Üzüldük. Bazıları ağır sözlerle hücum etti, daha da edecektir. Daha neler neler duyacağız?! O da onların hakkı! Hücum edenleri bir yana koyup neden üzüldüğümüzü düşündüm. Tartışma denen şey demokrasilerin vazgeçilmez, vazgeçilmemesi gereken bir şartı değil midir? Korkulması gereken tartışmamak, tartışmamak değil midir? Meselâ, Kuzey Kore ile ilgili herhangi bir siyasî tartışma haberi duyuyor muyuz? Bir muhalif ses? Bir itiraz? Ara sıra Kim Jong-un'un iri ve yağlı gövdesini görüyoruz fotoğraflarda, o kadar. Parlamentosunda neler olup bitiyor, haberimiz yok! Eğer parlamentosu varsa!

Parlamentolarında, kabinelerinde, meclis odalarında ciddi tartışmalar, ileri boyutlara varan kavgalar yaşanan (gelişmiş, az gelişmiş) ülkelerin alfabetik olarak sıralandığı ve olayların anlatıldığı bir liste var. Liste de Türkiye de yer alıyor elbette. Fakat bu listede yer almayan iki ülke var: Rusya ve Kuzey Kore.

Demokrasinin beşiği kabul edilen İngiltere'de parlamentonun tartışmaları meşhurdur. Edilen sözler bazen bize yenilir yutulur lâflar gibi görünmez. Meselâ... İşçi Partisi milletvekillerinden Bessie Braddock güçlü kuvvetli, iri yarı, hayli kızgın bir kadındı. Bir gün Muhafazakâr Parti'den bir vekile şöyle dedi: "Burada dokunulmazlığına güveniyorsun. Dışarı çık da, bak nasıl kafanı patlatırım gör!" Aynı akşam oturum sona erdikten sonra milletvekillerinin toplandığı bir odada Churchill'e de lâf attı: "Winston, sen bir sarhoşsun!" Churchill hemen cevabı yapıştırdı: "Bessie, sen de çirkinsin! Ben yarın sabah aylacağım, fakat sen yine çirkin kalacaksın!" (Politikada Nükte, Nejat Muallimoğlu)

Buna rağmen... İngiliz Parlamentosunda ağır, sert, iğneli sözler kullanılıyor olmasına rağmen, tabu sayılan pek çok kelimenin de bulunduğunu biliyoruz: Namussuz, edepsiz, rezil, âdi, bayağı, ahlâksız,

ahmak, hain, muhbir, riyakâr, habis, şeytan... Sadece İngiltere’de değil, diğer bir çok ülkenin parlamentolarında da bunlar ve benzer kelimelerin kullanılması hoş karşılanmaz, hatta bazen disiplin cezasını gerektirir. Ama “usulünce” tartışma hepsinde vardır.

Zaman zaman “usulün” dışına çıkılıp yumruklaşmalar, silah çekmeler de görülmüştür. O yıllarda, (yüzyıllarda) çizilmiş karikatürlere bakarken şaşar kalırız. Meselâ, ABD’nde Temsilciler Meclisi’nde iki muhalif partiden iki üye, Matthew Lyon ve Roger Griswold’un yaptıkları. Önce biri ötekine sözlü hakaret etti, öteki cevaben yüzüne tükürdü; tüküren ceza almayınca, tükürülen durumu hazmedemedi. Aradan günler geçtikten sonra iki adam, bu defa birinin elinde baston, ötekinde demirden, upuzun bir şömine maşası, yine birbirlerine girdiler. Baston ve maşa kimin neresine denk gelirse... Arkadaşları zor ayırdı. Bu kadar olaydan sonra iki adamı üyelikten çıkarmak için oylama yapıldı, fakat onları Temsilciler Meclisi’nden atmak için yeterli oy sağlanamadı, ikisi de yerlerinde kaldı. Bu onsekizinci yüzyılın sonunda olmuş bir olay. Yirmibirinci yüzyılda artık biraz daha medenî olduğumuzu varsayıyoruz.

Hasıl-ı kelâm bir “tartışma” yaşanmıştır. Yeni tartışmalar da yaşanacaktır. Tartışamayıp susmaktan, susmak zorunda kalmaktan korkalım!

Hakareten, tehditten uzak olsun ve kimse eline baston, maşa filan almasın, yeter!